

DE KORHAAN

VOGELWERK GROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

DE KORHAAN

verenigingsorgaan van de vogelwerkgroep het gooi e.o

verschijnt 5x per jaar

Redactie : Wim Duurland
Pieter Schut
Ruud Willemstein

Redactie adres : Menno Simonszhof 84, 1216 LM Hilversum

Verzending en
ledenadministratie : Bep Dwars-van Achterbergh,
Prinsenstraat 15, 1211 LS Hilversum
tel. 035-233973

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie.

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen voor plaatsing te weigeren.

De auteurs zijn zelf voor de inhoud van hun artikelen verantwoordelijk.

INLEVEREN COPY : UITERLIJK 1 DEC

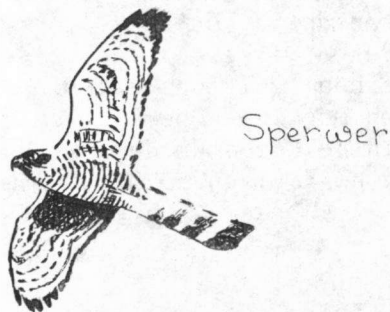
INHOUDSOPGAVE

Pag.	79	:	Bestuursmededelingen
	80 - 81	:	Programma
	83	:	Mutaties ledenbestand Moeilijke eenden, zie ze vliegen
	83 - 84	:	Verslag jubileumsymposium
	85	:	De Jubileumkorhaan
	86	:	Twee nieuwe ereleden
	87	:	Acht nieuwe vogelobservatiehutten?
	88	:	Ransuilen nemen zandbad
	89 - 90	:	Goois succes op Vogelbeschermingsdag 1992
	90	:	Cursus vogelherkenning
	91	:	Meer weidevogels langs de Eem Vogelkalender 1993
	92	:	Broedvogels van het staatsbosbeheerproject Gooikust 1991
	92 - 99	:	Vogelen vroeger en nu
	100	:	Boek "Het Spanderswoud"
	101 - 102	:	Ontvangen literatuur
	103 - 104	:	Veldwaarnemingen

BESTUURSMEEDEDELINGEN

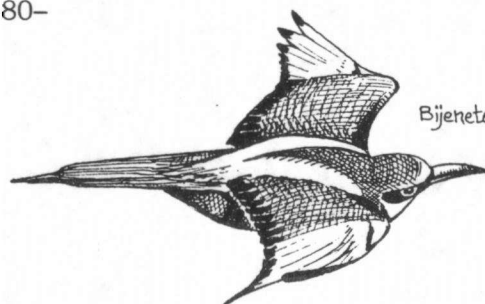
Bij het verschijnen van dit nummer van De Korhaan is het symposium, dat ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de vogelwerkgroep werd georganiseerd, reeds lang voorbij. Het motto van het symposium was zoals U weet, "Vogels op weg naar 2000".

Wanneer wij eens kijken naar de vele bedreigingen voor de natuur en voor de vogels, die in deze tijd steeds duidelijker zichtbaar beginnen te worden, dan maken wij ons er terecht zorgen over of sommige vogelsoorten in het jaar 2000 nog wel in ons land aanwezig zullen zijn. Veranderingen in de natuur en in de vogelstand zijn niet nieuw. Deze hebben plaatsgevonden in alle tijden en overal ter wereld. De veranderingen die we heden ten dage zien zijn echter in vele gevallen duidelijk veroorzaakt door invloed van de mens. Verlagen van het waterpeil en onttrekking van grondwater, het gebruik van pesticiden, het intensiever bemesten en de niet aflatende jacht zijn slechts enkele voorbeelden van bedreigingen voor vogels. Aan al deze zaken kunnen mensen iets veranderen. Daarom rust op ons een zware verantwoordelijkheid. De belangrijkste doelstelling van het symposium is dan ook een bijdrage te leveren tot het zoeken naar antwoorden op de vraag: "Hoe kunnen we daadwerkelijk vogels beschermen?" Een eenduidig antwoord op deze vraag is niet eenvoudig te geven. Er zijn vele bedreigingen en voor elk daarvan zullen specifieke oplossingen gezocht moeten worden. Het bestuur van de vogelwerkgroep hoopt dat deze studiebijeenkomst een goede bijdrage zal leveren aan de bescherming van vogels, door mensen te stimuleren na te denken over deze problematiek en door het nemen van concrete beschermingsmaatregelen te bevorderen. Er kan al veel worden gedaan, zowel door terreinbeherende instanties als door particuliere initiatieven. Belangrijk is wel dat goed wordt nagedacht over elke vorm van vogelbescherming. Sommige maatregelen kunnen ingrijpende veranderingen teweeg brengen en het is dan nog maar de vraag of op langere termijn het effect echt gunstig zal zijn of niet juist bedreigend zal zijn voor het voortbestaan van de betreffende soort. Naar mijn mening is het juist een belangrijke taak voor vogelwerkgroepen om dergelijke 'ontsporingen' te helpen voorkomen en richting te geven aan het zoeken naar het juiste evenwicht tussen het met rust laten van de natuur en het doen van ingrepen. De vogelwerkgroep kan dat doen door het geven van voorlichting met behulp van publicaties, lezingen of bij excursies, enz. Er is een enorme hoeveelheid kennis en ervaring op het gebied van natuur- en vogelbescherming bij de leden van de vogelwerkgroep. Ook zijn er in de loop van de jaren zeer veel gegevens over de vogels in onze omgeving vastgelegd. Ik ben ervan overtuigd dat de vogelwerkgroep, dank zij deze kennis nog heel veel kan doen om bedreigde vogels te beschermen. Onze werkgroep is nu al 25 jaar actief op dit gebied en nog altijd 'springlevend'. Daarom ben ik ervan overtuigd dat door de inzet van onze leden ook de komende jaren nog veel gedaan zal worden. Daarom gaan we met vol vertrouwen op weg, met vogels en vogelaars, naar het jaar 2000.

Sperwer

Rob Kole.

Bijeneter - Ronald Sinoo '87

PROGRAMMA

- Dinsdag 13 okt. Werk-contactavond in kasteel Groeneveld te Baarn.
We gaan deze avond een start maken met de reorganisatie van ons archief. Het doel is om snel bepaalde rapporten te kunnen opzoeken.
- Zondag 18 okt. Ochtend-wandelexcursie "De Stulp" en het Pluismeer, o.l.v. Adri Vermeule en Nico Dwars.
We verzamelen om 7.30 uur op de parkeerplaats bij de Midget-golfbaan in Lage Vuursche.
- Donderdag 22 okt. Deze avond zal de heer Allen Liosi ons meenemen naar Hongarije. De dia's zijn gemaakt aan de rand van het Bükk-gebergte en op de Hortobagy (de poesta) met zijn visvijvers. Vogels die langs vliegen zijn o.a. Grauwe Klauwier, Krekeltzanger, Roodpootvalk, Scharrelaar, Withalsvliegenvanger, Bijeneter en diverse reigers (Ral-, Purper- en Kleine Zilverreiger). Ook zal hij enkele planten en vlinders laten zien. De avond begint om 20.00 uur in de Goede Herderkerk aan de Simon Stevinweg, hoek Lieven de Keylaan in Hilversum.
- Zaterdag 31 okt. Lange ochtend auto- en wandelexcursie naar de Pier van IJmuiden, o.l.v. Ron v.d. Brink, Frank v.d. Weijer en Karel Brink.
We verzamelen om 6.30 uur op het Oosterspoorplein in Hilversum (d.i. achterkant station Hilversum).
- Dinsdag 10 nov. Werk-contactavond in Kasteel Groeneveld in Baarn.
We gaan verder met de reorganisatie van het archief. Om 19.45 uur gaat het hek open. Zorg dat je op tijd komt, want als iedereen binnen is (om 8 uur dus) moeten we het hek weer op slot doen. Laatkomers kunnen er dus niet in!
- Zondag 15 nov. Ochtend-wandelexcursie Egelshoek/Einde Gooi, onder leiding van Adri Vermeule.
De excursie start om 8.30 uur vanaf de parkeerplaats tegenover het Vliegveld Hilversum.
- Donderdag 26 nov. Joost Tinbergen, bekend van zijn film "Spreeuwenwerk", zal vanavond een lezing houden over de invloed van eiken en rupsen op het broedgedrag van mezen. Wanneer moet een mees beginnen met broeden om zoveel mogelijk jongen groot te brengen. Het is gebleken dat de ontwikkeling van eikeblaadjes en daardoor de ontwikkeling van rupsen hierop een invloed hebben. Het verhaal zal een wetenschappelijke inslag hebben, maar zal indien mogelijk algemeen gehouden worden. Aanvang om 20.00 uur in de Goede Herderkerk aan de Simon Stevinweg, hoek Lieven de Keylaan te Hilversum.

Zaterdag 28 nov. Ochtend-fietsexcursie door de Eempolders, onder leiding van Ilco van Woersem en Rob Kole.
De excursie start om 9.00 uur.
Verzamelen aan de Wakkerendijk bij het Oude Raadhuis (nu restaurant) in Eemnes.

Dinsdag 8 dec. Werk-contactavond in kasteel Groeneveld in Baarn.
We gaan verder met de reorganisatie van het archief.
Het hek is open van 19.45 - 20.00 uur.

Zaterdag 12 dec. Dag-autoexcursie Flevopolders, onder leiding van Frank v.d.Weijer en Ron v.d.Brink.
We verzamelen om 8.00 uur op het Oosterspoorplein in Hilversum (achterkant van het centraal station). en om 8.30 uur bij het Muiderzand.

Fijne Kerstdagen en een gezond 1993 toegewenst!

Zondag 10 jan. '93: Ochtend-wandelexcursie door de 's-Gravelandse Landgoederen, onder leiding van Fred van Klaveren en Yolande Bosman.
Vertrek excursie om 9.00 uur vanaf het Bezoekerscentrum in het Corversbos.

Dinsdag 12 jan Werk-contactavond in Kasteel Groeneveld in Baarn.
Het hek is open van 19.45 - 20.00 uur.

Zaterdag 23 jan. Ochtend auto-wandelexcursie Amsterdamse Bos en Oudekerkerplas onder leiding van Rob van Veen e.a.
Vertrek om 8.30 uur vanaf het Oosterspoorplein in Hilversum.

~~Om vast te noteren:~~

14-15-16 mei '93: Voorjaarsweekend Texel.
U kunt zich nu alvast schriftelijk opgeven bij Joke.
De kosten bedragen ± f 90,--.

17-18-19 sept. '93: Najaarsweekend op Texel. Dit gaat alleen door bij voldoende, d.i. ca. 30 aanmeldingen.

DEELNEMERS AAN DE EXCURSIES WORDT DRINGEND VERZOCHT OM BIJ ALLE EXCURSIES VOOR DE AANGEGEVEN TIJD AANWEZIG TE ZIJN, ZODAT OP TIJD VERTROKKEN KAN WORDEN!!

Voor de goede orde wijzen wij er op dat de in het programma aangekondigde excursies, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, in principe uitsluitend bedoeld zijn voor leden en huisgenoot-leden van de vogelwerkgroep.
Dit geldt uiteraard ook voor de weekenden.

Blauwe kiekendief

MUTATIES LEDENBESTAND

Nieuwe leden:

J.v.d.Geest	Bilderdijklaan 18	1215 BN	Hilversum	Tel.:	035-245506
Mw.W.v.d.Geest	idem	idem	(Hs.gen.lid)		
Mr.W.van Heuven	Paulus Potterstr. 5 ^I	1071 CX	Amsterdam		
L.Schoone	Moerbeilaan 64	1214 LX	Hilversum		035-213445

Weer lid:

Mw.H.J.Jorritsma-Bregman	Joh.Geradtsweg 50	1222 PW	Hilversum		035-857431
R.N.J.Leurs	Middelgronden 100	1274 BS	Huizen		02152-67244

Adreswijzigingen:

W.Hohage	Wateren 22	8438 SB	Wateren		05212-7403
M.D.Laboyrie-Poelstra,	Oostindiën 24	1241 HR	Kortenhoef		035-64134
G.A.van Rossum	Koekoeklaan 8	1343 AM	Almere		
F.Wagenvoort	Stichts End ?? ??				

Bedankt:

Mw. J.Beek, Baarn
Mw.P.Sprey-Vermeulen, Hilversum
J.Vasseur, Baarn

MOEILIJKE EENDEN: ZIE ZE VLIEGEN!

W.K.Kraak

KRAKEEND

In onze Korhaan (april 1992) stond een zwemmende eend beschreven. Mijn interpretatie van de waarneming kwam in het juli-nummer. Wellicht is het nuttig om nu nog iets dieper op de kwestie in te gaan.

Een veilige determinatie is pas mogelijk wanneer een 'moeilijke' eend de vleugels uitslaat en de spiegel op de armpennen (kleine slagpennen) goed zichtbaar wordt. Bij een zwemmende eend blijft de vleugel opgevouwen. Weliswaar schuiven de kleine slagpennen over de handpennen (grote slagpennen) wanneer een eend de vleugels opvouwt, maar de schouderveren verduisteren een deel van de spiegel en onderaan verdwijnt hij in een 'flanktas', een waterdichte bescherming van de vleugel, gevormd door de flankveertjes.

Zo zag de waarneemster maar een klein deel van de witte vleugelspiegel van de Krakeend, of zoals zij dat formuleerde "een wit stukje aan achter-onder-vleugel"... Ik had er wel moeite mee om die formulering te verstaan.

De flanktas is bij sommige eenden opvallend gekleurd en altijd onderbreekt deze de normale vorm van een opgevouwen vleugel. Watervogels zoals Aalscholvers en Pelikanen hebben geen inrichting om de vleugels droog te houden: zij moeten dus de drooghouding aannemen: stilstaan met uitgespreide vleugels.

Heel mooi en sprekend is de flankpartij veertjes bij de Slobeendwoerd.

Verlengde schouderveren vormen een prachtig kleurpatroon bij de Smient en de Pijlstaart.

JUBILEUMSYMPOSIUM: NATUURONTMOETING VAN POLITIEK EN WETENSCHAP

Pieter Schut

Het is allemaal het gevolg van vier woorden, zei erelid en dagvoorzitter Jan Bos bij de opening van het jubileumsymposium op 26 september: "Zit er nog wat?". Die woorden, uitgesproken in het Naarderbos-in-woording in 1967, hadden tot gevolg dat een aantal vogelaars de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken oprichtte.

Nu, 25 jaar later, vielen die woorden weer: "Zit er nog wat?"

In De Dobber in Kortenhoef zaten ongeveer 150 belangstellenden en ze kregen van enkele politici en wetenschappers zeer interessante verhalen te horen over het thema "Vogels op weg naar 2000".

Het symposium werd geopend door mevrouw mr.dr.J.M.Vlaanderen, voorzitter van het Gewest Gooi en Vechtstreek. Zij riep de aanwezigen op "Gooibewust" te zijn. Geen nieuwe aantasting meer van het gebied, geen nieuwe wegen, geen grootschalige woningbouw, geen hoogbouw, waren uitgangspunten die natuurlijk goed vielen. "We hebben steeds gewezen naar de burens, nu moeten we naar ons zelf gaan kijken", zei Vlaanderen. Goed om te onthouden, bijvoorbeeld wanneer op 17 november het Gewest en andere Gooise organisaties openbaar gaan overleggen over de toekomst van dit gebied in de breedste zin van het woord.

De volgende spreker was ook een politicus: F.Tielrooy, gedeputeerde in de provincie Noord-Holland, met in zijn portefeuille onder meer natuurbescherming. Hij vroeg om in de natuur- en milieudiscussie voorrang te geven aan praktisch handelen. Hij haalde daarbij het werk van de vogelwerkgroep als voorbeeld aan: door middel van structureel onderzoek en andere vormen van soortbescherming opkomen voor de natuur. Voor de provincie Noord-Holland is daarbij in de komende tijd het weidevogelgebied de speerpunt van het beleid. Tielrooy wakte de indruk dat Noord-Holland bereid is financieel bij te springen bij projecten waarvan (bijvoorbeeld) onze vogelwerkgroep kan aantonen dat ze hard nodig zijn. Als de bescherming van Oeverzwaluw en IJsvogel stagneert, omdat de rijksplannen nog langdurig in ontwikkeling zijn, moeten jullie met de provincie komen praten, zei Tielrooy. Enkele bestuursleden van de VWG maakten nog tijdens het symposium een afspraak voor een gesprek.

De eerste wetenschappelijke inleiding kwam van dr. A.M.H.Brunsting, ecooloog uit Wageningen en adviseur van het Goois Natuurreservaat. Brunsting sprak over de invloed van beheersingrepen op broedvogels in het Gooi. Een sprekend voorbeeld is de Zuiderheide, waar sinds enige tijd runderen voor begrazing zorgen en zo bosvorming op de heide tegengaan. Daardoor komt er meer ruimte voor grondbroeders. In elk geval is al een toename van Veldleeuwerik, Boomleeuwerik en Roodborsttapuit geconstateerd en in het Laarder ~~Wach~~meer-gebied nemen sinds de begrazing Vink en Gekraagde roodstaart toe. Volgens Brunsting is het voor het Goois Natuurreservaat erg belangrijk dat het aaneengesloten gebieden in bezit krijgt. Anders hebben Dassen en diverse vogelsoorten geen overlevingskans. In dit verband bepleitte hij om overbodige wegen, zoals de Spanderslaan (door het Spanderswoud) en de Langehuizerweg over de hei bij Huizen, aan het verkeer te onttrekken.

De volgende gast, ir. E.P.L. Hessels, directeur Terreinbeheer van Natuurmonumenten, sprak over een ander deel van ons werkgebied: de Vechtplassen. Zijn verhaal vertoonde overeenkomsten met dat van Brunsting. Want net als de heide dreigt ook het natte gebied het slachtoffer te worden van bosvorming. Natuurmonumenten kiest voor behoud, dus dat betekent ingrijpen. Door het graven van nieuwe petgaten en door baggeren van gebieden die dreigen dicht te slibben, wordt verlanding tegengegaan. Natuurmonumenten probeert de komende tijd ook in de Eempolders zoveel mogelijk terrein in beheer te krijgen. Als er eenmaal een behoorlijk gebied in bezit is, kan gedacht worden aan andere beheersvormen. Hoog op de prioriteitenlijst staat het verhogen van de waterstand, zodat de Eempolders weer een aantrekkelijk weidevogelgebied zou kunnen worden.

Tenslotte verheugde Hessels de zaal met de mededeling dat hij namens NM duizend gulden had meegenomen. Dat geld is bestemd voor de volgend jaar te verschijnen publicatie "Waar vind je welke vogel in Gooi en Vechtstreek?"

Drs. F. Vera van de Landbouwniversiteit Wageningen worstelde vervolgens met het begrip "natuur". Eigenlijk is er volgens hem nergens op aarde meer natuur, omdat overal de mens wel op een of andere manier heeft ingegrepen in de ecosystemen. Vera nam stelling tegen eerdere sprekers (vooral gedeputeerde Tielrooy van Noord-Holland), die weidevogels beschermen prioriteit willen geven. Op die manier blijven we een cultuurlandschap (wat een weiland is), zien als natuur. "Een verkeerde natuurreferentie", aldus Vera.

Tenslotte was het woord aan drs. E. Wanders van Vogelbescherming Nederland. Hij onderstreepte nog eens het belang van feitenkennis voor de natuur- en milieudiscussie in ons land. Voor die feiten zijn natuurbeschermers mede afhankelijk van de vele onderzoeken die onder meer door de VWG Gooi en Omstreken worden verricht.

Wanders reageerde sceptisch op de laconieke woorden van de provincie Noord-Holland dat er over meer geld voor soortbescherming te praten valt. "De heer Tielrooy kan z'n beurs wel vast trekken. Alleen om de Lepelaar een goed fourageergebied te geven, zodat hij kan blijven broeden in Noord-Holland, is al enkele tonnen nodig", aldus Wanders.

In zijn slotwoord riep dagvoorzitter Jan Bos iedereen op om te profiteren van de huidige tijdgeest. Toen de vogelwerkgroep 25 jaar geleden begon, werd er ook al geroepen om begrazingsobjecten en de verplichting om honden aan de lijn te houden. Maar de tijd was er toen nog niet rijp voor. Er zijn nu meer kansen dan 25 jaar geleden, we verkeren in een goede periode van bereidwilligheid en meedenken door de overheid. De moeite waard om van te profiteren als vogelbeschermers.

(De letterlijke teksten van de inleidingen op het jubileumsymposium komen later dit jaar op papier. Tegen de jaarwisseling zullen de teksten te vinden zijn in een extra editie van De Korhaan, waarmee we het jubileumjaar afsluiten).

JUBILEUMKORHAAN

Vijf jaar na HET BOEK

Hoewel er inmiddels bijna tachtig publikaties uitgegeven zijn door de vogelwerkgroep, weet iedereen direct waarover het gaat als we spreken over HET BOEK. "Vogels tussen Vecht en Eem" is een begrip. Nu, vijf jaar na Het Boek, verscheen er voor de derde keer een Jubileumkorhaan met als titel "25 jaar Vogels in het Gooi en Omstreken".

In deze nieuwe uitgave wordt aan de hand van een aantal soorten bekeken welke veranderingen zich in ons gebied hebben afgespeeld in de afgelopen vijf jaar. Voorbeelden zijn het verdwijnen van de Lepelaar uit het Naardermeer (en dus uit ons werkge-

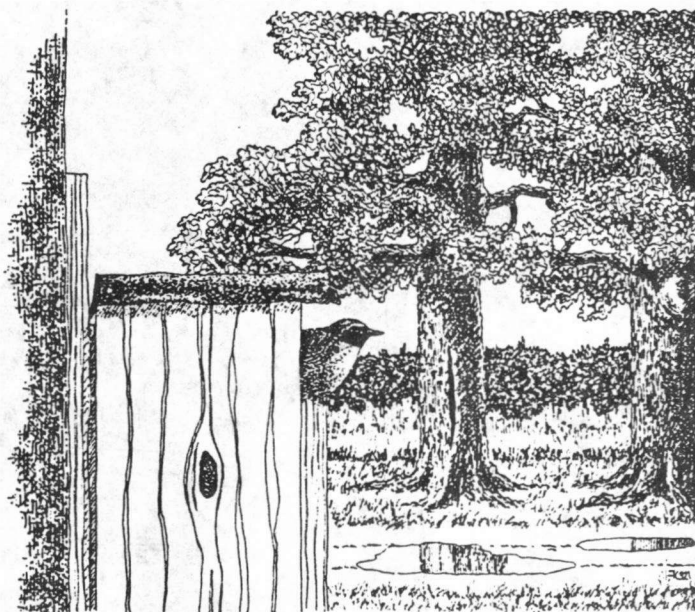
bied), de explosieve groei van de Putter in het Vechtplassengebied en de terugkeer van de Boomleeuwerik.

In de Jubileumkorhaan ook interviews met enkele grote vogelkenners. Jaap Taapken, Willem Kraak, Jasper Daams (onlangs overleden) en Jelle Postma vertellen over hun favoriete gebied in Gooi en Omstreken.

Tenslotte aandacht voor de ontwikkeling van de vereniging zelf in de afgelopen 25 jaar. Dat gebeurt door middel van impressies van alle acht voorzitters die de VWG tot nu toe gehad heeft.

De leden die het symposium bezocht hebben, hebben "25 jaar Vogels in het Gooi e.o." daar reeds ontvangen. Leden die daar niet waren krijgen de uitgave binnenkort in de bus of hebben deze inmiddels al ontvangen.

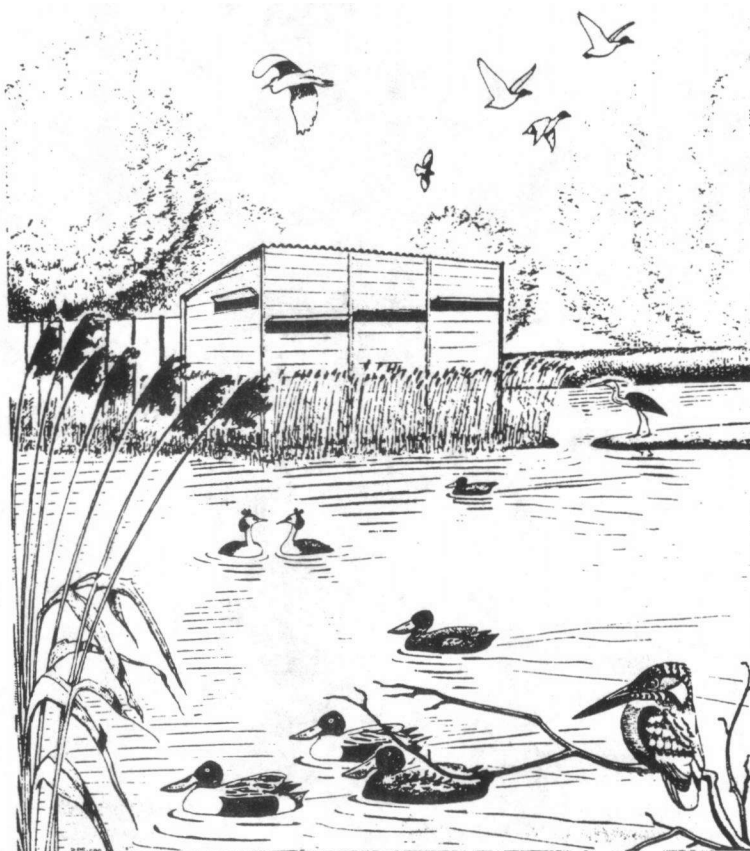
Voor niet-leden en andere geïnteresseerden zijn extra exemplaren verkrijgbaar. Maak daarvoor f 10,- over op postgiro nr. 2529179 t.n.v. Vogelwerkgroep Het Gooi e.o., onder vermelding van 'Jubileumkorhaan'.

Gekraagde Roodstaart.
Eén van de vele illustraties in "25 jaar Vogels in het Gooi e.o.", getekend door Fred van Klaveren.

JELLE HARDER EN ADRI VERNEULE ERELID VAN VOGELWERK GROEP

Vanwege hun vele verdiensten voor onze vogelwerkgroep zijn op 26 september Jelle Harder en Adri Vermeule benoemd tot erelid van de vereniging. Dat gebeurde door een algemene ledenvergadering tijdens ons jubileumsymposium. Die algemene ledenvergadering was nodig, omdat onze statuten bepalen dat de leden de ereleden aanwijzen. Noodgedwongen moest de agenda voor die ledenvergadering wat vaag blijven. Anders was de verrassing er immers af. Nou, verrast waren Jelle en Adri toen ze plotseling op het podium van De Dobber in Kortenhoef werden geroepen en hun familie de zaal betrad. Voorzitter Rob Kole overhandigde hen een oorkonde en een cadeau. Adri Vermeule was jarenlang bestuurslid en leider van de subgroep Avifauna. Hij deed SOVON-werk, was cursusleider en wie kent hem eigenlijk niet van de vele excursies onder zijn leiding? "Een duizendpoot, een vliegende keep, die zeer veel mensen gestimuleerd heeft". Nog altijd is het gezegde niet "Even Apeldoorn bellen" maar "Even Adri bellen", aldus Rob Kole. Jelle Harder is een praktische, bescheiden en harde werker. Ook hij heeft de vereniging al in zeer veel functies gediend. Rob Kole noemde Jelle de "Denktank van de vereniging". Boordevol ideeën die een breder publiek in het vogelwerk kunnen interesseren. Jelle was de grote stimulator achter de totstandkoming van de vogelhut in het Laarder Waschmeer, een steunpilaar ook bij de organisatie van het jubileumsymposium en de samensteller van de brochure "Vogels zien en beschermen", waarover elders in deze Korhaan meer. Met de komst van Jelle en Adri telt het legioen van ereleden nu zes namen. De vier anderen zijn Jan L.Bos, Rie Tabois, Jan van Dijk en Dick Jonkers.

De vogelhut in het Laarder Waschmeer

VOORSTEL VOOR ACHT NIEUWE VOGELOBSERVATIEHUTTEN

Als het aan ons nieuwe erelid Jelle Harder ligt krijgt ons werkgebied zo snel mogelijk acht nieuwe observatiehutten. Daarvoor heeft hij een vijfjarenplan opgesteld, dat vervat is in de prachtige brochure "Vogels zien en beschermen", die op het jubileumsymposium op 26 september werd gepresenteerd. Het thema die dag was "Vogels op weg naar 2000" en binnen dat kader past de vraag: wat kunnen leden van de vogelwerkgroep zelf doen?

In ons werkgebied bevinden zich nu slechts drie schuilhutten: In het Naardermeer, in het Laarder Waschmeer en aan de Kromme Goog in het Stichtsch Ankeveensche plassengebied. Alleen die laatste is vrij toegankelijk.

Omdat de interesse voor vogelhutten groot is, heeft Jelle Harder gezocht naar interessante punten om het aantal uit te breiden. Hierbij is natuurlijk in de eerste plaats gekeken naar plekken waar veel vogels te verwachten zijn. De lokaties zouden op eenvoudige wijze vrij toegankelijk gemaakt moeten kunnen worden, zonder dat er sprake mag zijn van verstoring. Aan de hand van deze uitgangspunten komt Jelle met de volgende concrete aanbevelingen voor nieuwe hutten.

1. Slothoeve

De Slothoeve ligt in de Noordpolder beoosten Muiden. Ondanks intensief gebruik van het grasland is dit een gebied met redelijk veel weidevogels.

2. Naarderbos-West

Tussen de Westdijk van de Overscheensche Berger- en Meentpolder en de Spartelvijver in het Naarderbos ligt een klein poldertje, bestaande uit grasland. Hier worden regelmatig steltlopers en eenden waargenomen. De hier te plaatsen hut zou uit twee verdiepingen kunnen bestaan, zodat ook de Westdijk zou kunnen worden overzien.

3. Naarderbos -Oost/Rijksweg A1

Tussen het oostelijk deel van het Naarderbos en de Zanddijk ligt ten noorden van de A1, aan het Gooimeer, een smalle strook land en riet. Hier vaak grote groepen eenden, Futen, zwanen en Aalscholvers.

4. Stichtse Brug

Aan de oostzijde van de Stichtse Brug, aan het Eemmeer is een rietland met wilgebosjes. Hier zowel broedvogels als trekvogels. Vaak duizenden Smienten. Ook vaak aanwezig: Lepelaar, Waterral, Bruine Kiekendief en Baardmees.

5. Spiegelpolder

Aan de noordzijde van de Spiegelpolder bij Nederhorst den Berg ligt een stuk intensief gebruikt grasland. Uitzicht op dit terrein en het water is interessant.

6. Horstermeerpolder-Zuid

Rustig gebied in de omgeving van de Radio Controle Dienst. Door het onder water zetten van een deel van dit gebied ontstaat een biotoop voor zwem-eenden en diverse steltlopers.

7. Laarder Waschmeer

Omdat de bestaande hut in het niet vrij toegankelijke deel wat minder interessant is geworden, het voorstel die hut te verplaatsen naar het wel vrij toegankelijke wandelpad langs de afrastering aan de westzijde van het Laarder Wachmeer.

8. Hilversumsche Waschmeer

Door het plaatsen van een hut of observatiewand ten noorden van het gebied wordt een beter zicht mogelijk op Geoorde Fuut, Dodaars en af en toe aanwezige steltlopers.

Behalve voorstellen voor vogelobservatiehutten bevat de brochure "Vogels zien en beschermen" ook vele praktische tips voor nestelgelegenheid van soorten als Kerkuil, Zwarte stern, Ijsvogel en Oeverzwaluw.

"Vogels zien en beschermen" is te verkrijgen op ledenavonden van de VWG of door overmaking van f 5,50 op postgiro 2529179 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., onder vermelding van de titel.

RANSUILEN (Asio otus) NEMEN ZANDBAD

Herman Nuijen

Op 28 juli 1991 fietsten mijn vrouw en ik over een rijwielpad langs de Hoorneboegse heide ten zuiden van Hilversum. Aan de ene kant van het rijwielpad bevinden zich hier bosschages, aan de andere kant strekt zich de heide uit.

Om 22.25 uur kwam een Ransuil over de bosjes aangevlogen, even later gevolgd door vijf-zes andere exemplaren. Ten minste drie vogels streken neer in een ondiepe kuil op de heide. Deze kuil had een doorsnede van 35-40 meter. Toen we dichterbij kwamen vlogen ze weg over de heide.

De volgende avond waren wij vanaf 22.00 uur aanwezig. Om 22.15 uur kwamen binnen enkele minuten acht Ransuilen vanuit de bosrand aangevlogen, die op een zandige plek in dezelfde kuil als de vorige avond neerstreken. Ondanks de schemering konden wij zien, dat ten minste vier Ransuilen (de overige exemplaren waren voor ons niet waarneembaar) bewegingen maakten met lichaam en vleugels, alsof ze een zandbad namen. Vervolgens vlogen de uilen stuk voor stuk laag weg.

Om er achter te komen wat de Ransuilen precies uitvoerden, namen wij op 30 juli om 22.00 uur plaats aan de rand van de kuil, op 25 meter van de grootste zandige plek. Om 22.10 uur arriveerden binnen twee minuten zes-zeven Ransuilen, die onmiddellijk op de kale zandige plek gingen zitten. Een uil vloog spoedig weg, de andere keken even rond en namen toen inderdaad een zandbad. Ze drukten zich in het zand, daarbij het lichaam horizontaal houdend, zetten hun veren uit en schoven of rolden door het zand, waarbij soms de vleugels werden gebruikt.

Af en toe maakte een uil een sprongetje naar een andere zandige plek of huppelde daar naar toe. Na ongeveer tien minuten vlogen de vogels stuk voor stuk weg en om 22.25 uur was de laatste verdwenen. Op 31 juli en 1 augustus verschenen acht respectievelijk zes Ransuilen bij de kuil, maar op die data namen de vogels geen zandbad en verdwenen ze na korte tijd.

Over het nemen van zandbaden door Ransuilen is, behoudens een opmerking in Glutz von Blotzheim & Bauer (1980) nauwelijks iets bekend. Het is aannemelijk dat de door ons waargenomen Ransuilen probeerden om door middel van een zandbad ectoparasieten kwijt te raken.

Het nemen van zandbaden leek alleen plaats te vinden bij droog, warm weer. Zo was het op 30 juli, toen verschillende vogels een zandbad namen, overdag in Hilversum 28 graden Celsius en 's avonds om 23.00 uur nog 22.5 graden Celsius bij een grotendeels bewolkte hemel en een zwakke oostelijke wind.

Op 31 juli viel er 's ochtends enkele uren lichte regen en bedroeg de maximumtemperatuur overdag 21.5 graden Celsius. In de laaggelegen delen van de heide kwamen 's avonds nevelbanken op en werd het gras nat bij een sterk dalende temperatuur. Vermoedelijk was het zand toen te koud en te vochtig voor het nemen van een zandbad en was dit de reden dat de Ransuilen die avond van een zandbad afzagen.

Literatuur: Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1980.
Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 9. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

(Eerder gepubliceerd in Limosa 65 (1992) 3.)

GOOIS SUCCES OP VOGELBESCHERMINGS DAG 1992

Paul Keuning

Hoe bezorg je achthonderd vogelliefhebbers, die vanuit het hele land naar het Gooi komen, een boeiende excursie in een park waar geen echt bijzondere vogelsoorten te zien zijn?

Het mooie weer, de leden van onze Vogelwerkgroep en de jeugbonders zorgden ervoor dat dit prima gelukt is op de Vogelbeschermingsdag op 16 mei 1992. Alleen onze VWG al zorgde voor 40 excursieleiders die steeds met groepen van ongeveer vijftientig personen langs verschillende routes door het park gingen. Omdat onze VWG dit jaar 25 jaar bestaat had Vogelbescherming het Gooi uitgekozen als ontmoetingsplaats voor hun jaarlijkse evenement. 'sMorgens excursies in de tuinen van kasteel Groeneveld, 'smiddags lezingen, dia's en film in de Pandahallen in Loosdrecht. Jongeren en kinderen werden rondgeleid door leden van de jeugdbonden NJN en JNN.

Deze dag kan u moeilijk ontgaan zln, want Joke van Velsen heeft werkelijk iedereen van de vogelwerkgroep in de weken die hieraan vooraf gingen diverse keren aan de lijn gehad. Iedereen die geen geldig excuus had op 16 mei was ingeschakeld: was het niet als excursieleider, dan wel als chauffeur, als st celensjouwer, decorbouwer of als inrichter en voorlichter in een kraampje. Tussen de middag hoorde ik dat de wandelingen bij kasteel Groeneveld de deelnemers toch weer nieuwe geluiden hadden opgeleverd. Inderdaag is het geluid van de Tuinfluiter net weer iets anders dan dat van de Zwartkop. Het was boeiend om op dezelfde ochtend het gedrag van de Boomkruiper en de Boomklever te zien. Naast de Koolmezen en Pimpelmezen levert de reigerkolonie in de toppen van de bomen bij Groeneveld toch altijd weer nieuwe vertelstof.

Het middagprogramma.

Om 'smiddags in de Pandahallen naar de lezingen aan de hand van dia's en film te kunnen luisteren was een hoop werk verzet in de voorbereiding. Wisten jullie dat de achthonderd stoelen door twintig leden van de werkgroep langs drie trappen naar beneden gesjouwd moesten worden? Het was inclusief het opzetten van een achttal kraampjes in een uur gepiept. Zaterdagochtend werd de hoek van onze vogelwerkgroep onder leiding van Bertus van de Brink professioneel aangekleed. Het zag er heel goed uit. Om de zaal geschikt te maken voor projectie waren vrijdagavond alle dakramen met dekzeilen verduisterd door de leden van de jeugdbond.

Behalve onze hoek, werden de kramen waar kijkers en telescopen te zien waren en de stand met vogelboeken druk bezocht tussen de middag.

Jan Bonjer, voorzitter van Vogelbescherming, maakte in een korte inleiding duidelijk dat de landelijke organisatie niet zonder de regio's kan en omgekeerd. Ook wordt vogelbescherming steeds meer een grensoverschrijdende zaak: Nederland helpt in de strijd tegen het afschieten van vogels in Italië en Spanje. Door de verkoop van T-shirts met daarop een Griel steunen we hier de vogelbescherming in Spanje. De naamswijziging van "Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels" naar "Vogelbescherming Nederland" duidt er al op dat we in Nederland onderdeel zijn van een groter geheel.

Hierna toonde Dick Jonkers in hoog tempo een groot aantal vogels van het Gooi op het projectiescherm en vertelde daarbij welke beschermende maatregelen mogelijk zijn om het voortbestaan van een soort te vergemakkelijken.

Een paar voorbeelden:

- . De Gierzwaluw is geholpen met het plaatsen van gierzwaluw dakpannen. Gebleken is, dat de zwaluwen zonder problemen het nest in- en uitvliegen op daken schuiner dan 45 graden en dat ze voorkeur hebben voor hoekwoningen.
- . De Roodborsttapuit is gebaat bij variatie in de begroeiing.
- . De Holenduif heeft dood hout nodig.
- . De Geelgors doet het goed in de buurt van oude akkers.
- . Oeverzwaluwen zoeken rechte zandwallen op.
- . Met de Grasmussen gaat het beter sinds bepaalde bestrijdingsmiddelen verboden zijn.

- . Tapuiten kun je verwachten in een omgeving waar veel konijnenholen zijn.
- . De Bonte vliegenvanger zoekt al dan niet bewoonde koolmezennesten op om daar zijn eigen legsel in te deponeren.

Dick liet van deze vogels prachtige dia's zien, evenals van de Zwarte roodstaart, de Boomleeuwerik, de Appelvink, de Glanskop, de Boomklever, de Fluiter en de Grote lijster.

René Wanders is de geluidsjager, die de vogelgeluiden op de nieuwste CD van Vogelbescherming heeft verzameld. Zijn broer Erik liet sfeervolle landschapsdia's zien, waarbij René de vogelgeluiden liet horen. Ze kregen terecht applaus voor hun presentatie.

Gouden Lepelaars werden uitgereikt aan Jan Knupker en Jan Schipperijn. Jan Knupker zijn verdienste is het uitbreiden en beschermen van vogelreservaten door het hele land; Jan Schipperijn heeft als controleur bij de AID ertoe bijgedragen dat de roofvogelstand in het Oosten van het land weer toenam. Als opsporingsambtenaar maakt hij het de roofvogeljagers moeilijk.

Als u ooit Eksters hoort kwetteren, babbelen, schateren, alarm hoort slaan en je vraagt je af wat de betekenis is van hun gezang, zoek dan contact met Ger Baayens-Bossema. Zij heeft tientallen jaren het gedrag en het geluid van de eksters bestudeerd. Met hun houding, vleugelbewegingen en inderdaag 'gezing' hebben de eksters een uitgebreid repertoire van uitdrukkingmogelijkheden. Ze kunnen bijvoorbeeld met imponerend gedrag zeer effectief kraaien verjagen.

De verhandeling over het schemeringsgetal bij kijkers was voor mij te technisch, ook al probeerde de medewerker van Zeiss dit begrip in heldere taal en met doorsneetekeningen van kijkers voor iedereen begrijpelijk te maken.

Tenslotte konden we drie kwartier genieten van de film 'Flying for Gold', gemaakt door de Engelse vogelbescherming. Het biedt toch voordelen om een grote organisatie te hebben, zoals in Engeland. Hoe krijg je anders de middelen bij elkaar om zo'n boeiende film samen te stellen?

Dank je wel Joke en al je medewerkers, dit was een prima dag. De bloemetjes aan het eind waren dik verdiend!

CURSUS VOGELHERKENNING

De vakanties zijn weer voorbij en de avonden worden weer langer. Tijd dus voor een cursus.

De najaarscursus Vogelherkenning start op woensdag 21 oktober a.s.

We proberen met deze cursus uw wandelingen door bos en hei, langs meer en plas nog interessanter te maken.

In zes theorie-avonden en vier excursies leert u beslist iets meer van de vogels in het Gooi.

Kosten voor VWG-leden f 25,- p.p.

De theorie avonden worden gegeven in de Zuiderkerk te Bussum, hoek

Abr.Kuyperlaan/Ceintuurbaan. Aanvang 20.00 uur.

Graag van tevoren opgeven bij:

A.C.L.van Klaveren-van Oord

Berkenhof 3

1241 VP Kortenhoeve

Tel. 035-61426 (na nader te bepalen datum: 035-561426)

MEER WEIDEVOGELS LANGS DE EEM

(Uit de Baarnsche Courant dd. 2.9.'92)

Natuurmonumenten gaat een deel van de graslanden langs de Eem in polder Zeldert anders inrichten. Door het maaiveld in het gebied De Slaag te verlagen en het waterpeil te verhogen wordt het terrein drassiger. Weidevogels als Watersnip, Grutto en Tureluur kunnen dan makkelijker voedsel vinden om hun jongen mee groot te brengen. Misschien komt zelfs de Kemphaan weer terug in het gebied.

Met behulp van graafmachines van een loonbedrijf uit Hoogland wordt gemiddeld 30 centimeter grond van de toplaag langs de sloten afgehaald. De oevers worden zo natuurlijker en komen in het voorjaar gedeeltelijk onder water te staan. Om het waterpeil te verhogen is het afgelopen jaar een bron geslagen en zijn er dammen en een stuw geplaatst. De dammen houden zoveel water tegen dat het terrein dit voorjaar al natter was dan voorafgaande jaren. Dit was merkbaar aan een toename van het aantal broedende Grutto's.

In verband met de landinrichting van Eemland wordt de bodem in de polders nog droger en de landbouw intensiever. Om de weidevogels, die hier van oudsher thuishoren, de ruimte te geven heeft Natuurmonumenten vanaf de jaren zeventig terreinen in Eemland aangekocht. Waaronder een deel van het reservaat De Slaag. Dit is nu een 22 hectare groot gebied met een kleine plas erin. Deze plas kan broedgelegenheid gaan bieden aan verschillende eendesoorten.

In de toekomst gaat Natuurmonumenten nog meer terreinen in Eemland beheren. Die terreinen zijn aangewezen door de Landinrichtingsdienst en bekend bij alle betrokkenen. Omdat er nog een aantal jaren overheen gaan voordat het zover is, wil Natuurmonumenten nu al maatregelen treffen. Zo is de bron, die een diepere waterlaag aanboort, gemaakt met behulp van een financiële bijdrage van de Stichting POM. Dit is een stichting uit het bedrijfsleven die milieu-projecten ondersteunt. Ook het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Provincie Utrecht ondersteunen door middel van subsidies de nieuwe inrichting in De Slaag.

Het reservaat is ten behoeve van de rust van de vogels niet voor het publiek toegankelijk. Vanaf een aantal boerenweggetjes ten noordwesten van Amersfoort is het reservaat echter wel goed te overzien.

VOGELKALENDER 1993 IS IN AANTOCHT

De traditionele Vogeljaarkalender 1993 zal dit najaar weer verschijnen met een keur van prachtige vogelfoto's. In totaal zijn het opnieuw vijftientig kleurenfoto's van de volgende vogelsoorten: IJsvogel, Smient, Dodaars, Krooneend, Patrijs, Cirlgors, Steenuil, Glanskop, Steltkluut, Gekraagde roodstaart, Grauwe vliegenvanger, Griel, Bosrietzanger, Nachtzwaluw, Tureluur, Lepelaar, Aalscholver, Zwarte ruiter, Rode wouw, Boomklever, Vink, Kleine zwaan, Pestvogel, Blauwe reiger en Dwerggans.

De Vogelkalender 1993 kan nu reeds worden besteld door overmaking van f 15,-- op gironummer 4325 ten name van de penningmeester van het Kalenderfonds te Hedel.

Leden van de vogelwerkgroep kunnen de kalender ook bestellen bij:

Loes Hartog, B. Ingellaan 12, 1244 PA Ankeveen, tel. 035-61905, of bij:

Jaap Taapken te Baarn, tel. 02154-20303.

Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn. Tel. 02154-18804.

Jos Meulman, De Drost 2, 1274 HZ Huizen, tel. 02152-57106

BROEDVOGELS VAN HET STAATSBOSBEHEEROBJECT GOOIKUST IN 1991

Dick Jonkers

In 1991 werd door de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken op verzoek van het Staatsbosbeheer de oeverzone van het Gooimeer tussen het Naarderbos en de Huizerpier op broedvogels geïnventariseerd. Dit onderzoek leverde in totaal 49 verschillende soorten broedvogels op, waaronder minder algemene als Witgesterde Blauwborst en Baardmannetje. Er werden opmerkelijke aantallen gevonden van Fuut, Krakeend, Meerkoet en Kleine Karekiet. Bij de Fuut werd kolonievorming vastgesteld.

Vergelijkingen met eerder gehouden inventarisaties wezen uit, dat rietvogels als Grote Karekiet en Sprinkhaanrietzanger waren verdwenen en Rietzanger en Bosrietzanger in aantal waren achteruitgegaan.

De oorzaken van de achteruitgang liggen voor een deel in het gebied door achterstallig rietbeheer. Door verruiging en het opschieten en uitbreiden van struiken en bomen namen bosvogelsoorten toe. Havik, Grote bonte specht, Holenduif en Spreeuw vestigden zich als nieuwe broedvogels.

De ontwikkelingen in de populaties en de factoren die daarvoor verantwoordelijk zijn worden in het rapport over de Gooikust behandeld. Voorstellen voor het beheer met speciale aandacht voor het rietbeheer worden uitgewerkt.

Het rapport Broedvogels van het Staatsbosbeheerobject Gooimeerkust in 1991 van de subgroep Avifauna is inmiddels in druk verschenen. Het is uitgave nummer 76 van de VWG.

Belangstellenden voor het gehele rapport kunnen contact opnemen met Dick Jonkers (02152-60456).

Het hierna volgende artikel werd door ons overgenomen uit
DE GRASPIEPER 11, 1991.

VOGELEN VROEGER EN NU

door
Piet J. Zomerdijk

Op de zeer geslaagde zevende Noordhollandse Vogeldag van 27 oktober vorig jaar was de lezing van Piet Zomerdijk een hoogtepunt. Hier volgt een enigszins bewerkte en ingekorte versie van deze lezing. De complete tekst zal worden gepubliceerd in "De Tringiaan" van "Tringa" - VWG Schagen. Aanleiding en thema van de dag was de presentatie van de nieuwe "avifauna" van Noord-Holland: "Broedvogels van Noord-Holland" (dat U nog steeds kunt bestellen!), waarnaar in deze tekst regelmatig verwezen wordt en waarvan Piet Zomerdijk één van de redacteurs was.

De nieuwe broedvogel-avifauna van Noord-Holland die enkele maanden geleden verscheen is inmiddels op vele plaatsen besproken en toegelicht. Het is daarom misschien goed eens stil te staan bij het feit, dat de uiteindelijke resultaten die in een avifauna worden opgeslagen, in belangrijke mate het gevolg zijn van de omstandigheden waaronder ze worden verzameld. En dat resultaten daarom altijd dienen te worden gerelativeerd. Via een aantal persoonlijke herinneringen en aanvechtbare conclusies wil ik U daarom eens meenemen lang de lange weg die het vogels-kijken in Nederland heeft afgelegd, waaruit hopelijk in ieder geval één conclusie duidelijk kan worden getrokken: vergelijkingen tussen broedvogel-avifauna's van vroeger en nu, hoe aardig en verlokkelijk als tijdverdrijf, blijven altijd een probleem.

Literatuur

Wie zo'n 40 jaar geleden vogels ging kijken, had niet de beschikking over een keur van veldgidsen, zoals tegenwoordig. Hij moest zich tevreden stellen met het overigens voortreffelijke gidsje van Dr. W. H. van Dobben, getiteld "Wat vliegt daar", het eerste volledige zakboek der vogels van Midden-Europa, dat ik nog altijd als een kostbaar kleinood bewaar. Verder was er natuurlijk "Zien is kennen" en voor het op naam brengen van moeilijke soorten schoten de befaamde NJN determinatietabellen van meeuwen, roofvogels en steltlopers te hulp. Maar dat was zo ongeveer alles. Wat al wel bestond was P. G. Buekers: "Onze Vogels"; Eykman: "De Nederlandse Vogels" en Van Oordt en Verwey: "Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten", maar de omvang van die werken was van dien aard dat ze niet in het veld konden worden gehanteerd.

De echte doorbraak kwam met "De Kist" in 1954: een vertaling en bewerking van Peterson, Mountfort en Hollom. De bewerker noemde het boekje met een vooruitziende blik een mijlpaal. In alle daaraan voorafgaande gidsen werden meestal alleen adulte mannetjes afgebeeld. Vliegbeelden, verschillende kleden, verwijzingstreepjes voor bijzondere kenmerken waren nieuw. Alle Westeuropese soorten werden behandeld met verspreidingskaartjes waarop broed- en overwinteringsgebieden stonden aangegeven. Het boek behandelde 550 soorten en gaf meer dan 1200 afbeeldingen. En dat in zakformaat! Speciaal gericht op de herkenning van vogels in het vrije veld. Met uitvoerige vermelding van veldkenmerken en geluid.

De inleiding van "De Kist" eindigt met een behartigenswaardige zin: "Tenslotte wil ik de hoop uitspreken, dat het gebruik van dit werk niet moge leiden tot slechts het vaststellen van de naam van de waargenomen soort - dit zou slechts tot soortenjagerij leiden - doch dat het een aanloop moge zijn tot de studie van een der vele aspecten die de biologie van de vogels ons biedt."

Uit diezelfde inleiding blijkt dat de schrijvers zich vooral richtten op twee categorieën vogelaars: ten eerste op kundige ornithologen, die reeds in het bezit zijn van een of meer encyclopedische werken: de gids had de functie van een gezaghebbend en volledig naslagboek; en ten tweede op het grote publiek, door het samenstellen van een "werkelijk eenvoudig" boek, dat iedereen in staat stelt de vogels met één oogopslag en zonder speciale vakkennis te herkennen. Voor mensen dus, die uit pure liefde voor de natuur naar vogels keken, niet gehinderd door wetenschappelijke gerichtheid.

Vanaf die tijd begon vogelstudie als een meer sociaal geïntegreerd verschijnsel langzaam aan zijn opmars. Natuurlijk was het verschijnen van "De Kist" geen op zichzelf staand verschijnsel. Het liep parallel met een aantal andere ontwikkelingen, die elkaar als het ware ondersteunden en aanvulden. In die jaren begon ook de meer georganiseerde vogelstudie bij een steeds grotere groep van de bevolking van betekenis te worden. De ogen, geopend door de Thijsse's en de Tinbergens, de Strijbossen en de Tolmannen, gingen steeds wijder open, niet in het minst denk ik door een snel toenemende welvaart, die ook het reizen naar verdere oorden binnen de mogelijkheden bracht. Vandaar dat het boek zich ook nog tot een derde categorie vogelkijkers richtte: de groep "die naar nieuwe ornithologische terreinen reist, waar weinig bekende vogels huizen." De pioniers dus onder het vogelvolk dat naar verre streken buiten onze landsgrenzen reisde.

Naast de eerste veldgidsen nam langzamerhand ook de stroom publikaties toe, die als aanvullende literatuur de kennis van het natuurleven verdiepte. Aanvankelijk waren dat tijdschriften als De Levende Natuur, De Wandelaar, en de vele Verkade-albums en publikaties van pioniers als Thijsse, Strijbos, Tolman, Stuurman, De Stoppelaar, Wigman en Vijverberg. Daarnaast waren er twee echte vogeltijdschriften: "Ardea" sinds 1912 en "Limosa" sinds 1927. Daarbij voegde zich het populaire "Vogeljaar" vanaf 1952, waarin naast pure vogelstudie ook aandacht werd besteed aan vogelbescherming, jacht, behoud van waardevolle gebieden en internationale bedreigingen.

Organisatie

Vogels kijken heeft zich ontwikkeld vanuit een betrekkelijk solistische bezigheid; er waren natuurlijk soms wel groepjes mensen die samen naar vogels gingen kijken, maar aanvankelijk waren die schaars. VWG's bestonden niet of nauwelijks; je had de NJN voor jongeren en de KNNV voor bezadigden. Dat was zo ongeveer alles tot 1950. Nadien ontstonden langzamerhand kleine clubjes vogelaars, waar een duidelijke pikorde heerste die bepaald werd door kennis, vermeende kennis en kijkerbezit. Het aantal gezamenlijke excursies groeide. Vaak vormden zich zeer bonte gezelschappen, enkele ouderen met KNNV-ervaring, een bonte stoet wat alternatieve jongeren, meestal stammend uit de NJN en wat moeilijk te definiëren aanhang. In die nog rudimentair georganiseerde groepen wisselden ruzies en euforische belevenissen elkaar af. Vogels kijken vormde het bindende element. Vogels kijken: de meest wetenschappelijke van alle sporten, de meest sportieve van alle wetenschappen.

Het georganiseerde verenigingsleven is dus lang beperkt gebleven. Lokaal ontstonden soms toevallige groepjes, zoals bijvoorbeeld de groep Haarlemse veldwaarnemers onder Thijsse. Soms waren het meestal weer snel verdwijnende loten van NJN of KNNV. Pas omstreeks 1955 ontstonden VWG's of daarop lijkende verenigingen. De redenen voor oprichting waren nogal divers van aard, maar verwant. Maar ze hadden altijd iets met vogels te maken. Grofweg zou je kunnen zeggen: het doel was vogelstudie of vogelbescherming of een combinatie van beide. In 't laatste geval was het draagvlak breder, de voorlichtende of edukatieve kant groter. Een mooi voorbeeld van het laatste in Noord-Holland is de Vogelbeschermingswacht Zaanstreek, een van de oudste VWG's van Nederland, al opgericht in 1943, aanvankelijk met het doel erop toe te zien dat de voorschriften ter bescherming van de vogelstand werden nageleefd. Er werden in die tijd (oorlogstijd) emmers vol eieren gezocht die als goedkoop voedsel dienden. De vereniging richtte zich tegen de stroperij onder weidevogels. Op zichzelf al een leuk tijdskenmerkend aspect.

Ik ga U niet de hele geschiedenis vertellen, maar de doelstellingen van de Vogelbeschermingswacht hebben zich allengs verbreed. Weidevogelinventarisaties en watervogeltellingen werden sinds 1960 gehouden, en daarmee was de VBWZ ook weer een van de eerste VWG's die systematisch kwantitatief onderzoek ging uitvoeren. Door jaarlijkse excursies voor donateurs en leden met een sterke nadruk op edukatie en gezelligheid verbreedde de vereniging zijn draagvlak. In de geschiedenis van de VBWZ weerspiegelen zich in feite al die veranderingen, die in de hele vogelarij hebben plaatsgevonden.

Een tweede voorbeeld in onze provincie vormde de VWG Noordhollands Noorderkwartier: meer gericht op vogelstudie, alhoewel een aversie tegen de jacht en de bescherming van bedreigde gebieden ook al gauw een belangrijke rol gingen spelen. Er was een sterke groepsvorming onder de leden met geprononceerde standpunten, een sterk regionale gerichtheid maar de nadruk lag op vogelstudie. Soms waren er weekends of excursies naar elders, soms vergaderingen waar de temperatuur altijd hoog opliep. Beide VWG's hebben in Noord-Holland aan de basis gestaan. Vanaf 1960 ontstonden er snel nieuwe loten aan de stam, wat onder meer tot uiting komt in het grote aantal regionale periodieken dat vanaf die tijd begon te verschijnen: De Pieper: 1960; de Gierzwaluw: 1962; de Fitis: 1964; de Korhaan: 1967; een tweede golf versnelde de opleiding van de VWG Noordhollands Noorderkwartier: de Grutter: 1977; de Meerkoet: 1977; De Tringiaan: 1978; Skor: 1982.

Door die versnippering bestond er langzamerhand behoefte aan een landelijk overkoepelend orgaan. Het SOVON dat in 1973 werd opgericht, voorzag in die behoefte. Ook op provinciaal niveau ontstond behoefte aan samenwerking en coördinatie, waardoor in 1980 de SVN ontstond en vanaf 1981 verscheen het provinciale blad: de Graspieper.

Maatschappelijk geaccepteerd

Met de groei van het aantal vogelkijkers groeide ook de maatschappelijke bekendheid en belangstelling; de eerste vogelaars die zich met een kijker in het vrije veld waagden werden voor zonderlingen versleten. De buitenwacht wist niet precies wat ze deden, en daarom waren ze in zekere mate verdacht. Meestal vroeg op pad, zelfs voor dag en dauw: wat kon dat te betekenen hebben? En dan praat ik nog niet over degene die zich met kijker in zijn eigen buurt voortbewoog. Gluurders, vaak nog vreemd gekleed ook, bovendien mensen met denkbeelden die op zijn minst niet gewoon en soms halfzacht werden gevonden. Ik ken het verhaal van een vogelaar die in zijn buurt werd gewantrouwd om zijn matineuze tochten. Ten einde raad schafte hij een vishengel aan, toen begreep iedereen wat hij ging doen en kwam de buurt tot rust.

Als ik dan nu wijs op de toegenomen bewondering en waardering die vogelaars en andere natuurfanaten tegenwoordig ondervinden, omdat "natuur" op de een of andere manier in is geraakt, het besef is doorgedrongen dat natuur nodig is en bovendien ook nog goed voor hart en bloedvaten, dan blijkt daaruit een sterk toegenomen waardering en acceptatie voor het vogelen. Het is tegenwoordig niet moeilijk om een bus met natuurliefhebbers te vullen op weg naar een mooi vogelplekje ergens in het land. Dia-avonden over iets moois dat je buiten kunt zien worden druk bezocht, groepsreizen, ouden van dagen-bijeenkomsten, voorlichtingsbijeenkomsten voor plattelandsvrouwen, overeenkomstig het principe dat je moet beïnvloeden waar het meegeeft. Er is hoogstens bij die groeps-excursies soms iets van teleurstelling merkbaar, omdat datgene wat je op de TV-films ziet, in werkelijkheid altijd zo ver weg is en niet even breeduit als op het scherm, liefst in dezelfde snelheid genoten kan worden. En ook die geruststellende, verdwaalde panfluit op de achtergrond, hoorbaar in vrijwel iedere natuurfilm, wordt in het veld maar zelden gehoord. Ondanks een grotere belangstelling blijft de natuur voor velen toch vooral een onschadelijk, wat romantisch decor, zonder spinnen en ander ongedierte, waar alles mooi is, waar je kunt uitrusten en gezondheid kunt opdoen. Maar dat neemt niet weg, dat het algemene volksgevoelen veranderd is, en daarmee de status van de vogelende Nederlander.

Romantiek

In de loop van de jaren is de vogelaar zelf anders naar de natuur en naar vogels gaan kijken. Zeker vóór de jaren 50, toen ons land nog niet in sterke mate was geïndustrialiseerd, overwoog een romantisch en optimistisch beeld. In feite zijn we pas, pak weg zo'n 20 jaar geleden uit de dommel gewekt. Broedvogels van Noord-Holland Noord, verschenen in 1971, een van de eerste moderne avifauna's van ons land, laat nog vrijwel nergens iets horen of zien van zorg om het behoud van het milieu. De enige herauten van die bezorgdheid vormden een aantal soorten waarmee het toen al duidelijk niet goed ging zoals de Griel en de Grauwe Klauwier. Maar let wel: we spraken toen over vogelsoorten, niet over landschappen. Over de relatie tussen beide hadden we hoogstens wat vage denkbeelden. Van dat optimisme wil ik een voorbeeld geven, gemakkelijk aan te vullen met legio andere: Rinke Tolman schrijft over eieren zoeken: "Ge kunt deze kwestie van verscheidene zijden bekijken. Allereerst vanuit het standpunt van de vogelbeschermers. En dan komt ge tot de volgende rede-nering: wij moeten heel waaks en omzichtig zijn met betrekking tot onze vogels, die een heerlijken rijkdom vormen, een kostelijk bezit, waarop evenwel een zogezegde cultuur voortdurend haar onverbiddelijke aanvallen doet. Eieren zoeken, wat gelijk staat met op jacht gaan zonder geweer, zou door de vingers kunnen worden gezien, doch eieren rapen kan niet worden getolereerd, omdat dat de vogel de gelegenheid ontnemt zich voort te planten. Het eieren rapen als amusement dient derhalve, terwille van het voortbestaan der heerlijke vogels, te worden verboden."

En dan vervolgt hij: "Ziezo, ik ben blij dat ik dit nuchter en zonder hartstocht heb kunnen vaststellen." en dan zet hij even een andere bril op en kijkt door die van de eierenzoeker: "Ons land wordt in het voorjaar bewoond door duizenden eenden, kieviten, grutto's, tureluurs, scholeksters, kemphanen, snippen en slobben. Zij vormen voor een goed deel onzer bevolking een aamerkelijken pluimveestapel en gemeenschappelijk bezit, een pluimveestapel die niets aan onderhoud kost en vrij en frank leeft onder den bloten hemel. Al die vogels leggen in de weiden en de akkers hun eieren, die een aardig sommetje waard zijn. Er is niets verwerpelijks in dat de vogels economisch worden geëxploiteerd, temeer niet, daar na 28 april de zogenaamde verboden tijd begint, waarin de wet het rapen verbiedt, zodat de vogels nog volop tijd hebben een broedsel groot te brengen."

Let wel: dit zegt een onverdachte natuurbeschermer! Ruim 50 jaar geleden, dat wel. Voortkomend vanuit het denkbeeld dat binnen de economische orde een evenwicht gevonden kan worden tussen de belangen van de natuur en de mens, zonder overdreven regelgeving, maarop basis van onderling begrip.

Onbekendheid met eigen land

Een andere belangrijke verandering van het kijken naar vogels heeft te maken met een andere beleving van de ruimte: vogelaars bewogen zich vroeger in een klein gebied, VWG's waren aanvankelijk sterk regionaal gericht. Excursies naar elders waren hoogstens periodiek terugkerende gebeurtenissen. Er werd vooral regionale kennis verzameld. Zelfs 20 jaar terug nog was de fiets het meest gebruikte vervoermiddel. Op vakanties kwamen we wel eens wat verder. We kenden ons eigen land slecht, wisten nauwelijks wat 100 km verderop te koop was.

Om te illustreren wat daarvan de gevolgen waren, een klein stukje geschiedenis. De avifauna van Noord-Hollands Noorderkwartier van 1971 kwam tot stand door de samenwerking van 35 mensen, die elkaar nauwelijks kenden. Grote delen van de provincie waren "onbevogeld", witte vlekken. De duinen en de natuurreservaten waren redelijk bekend, evenals sommige kleine regio's. De rest moest worden geschat. In West-Friesland werd in 1969 daarom in enkele weken een "vogelrazzia" gehouden, die voor het eerst aan het licht bracht wat daar eigenlijk broedde. In de werkgroep bevonden zich conservatieve en progressieve schatters. We vergeleken appels met peren, wikten en wogen, of ruzieden wat en kwamen tot totaalaantallen, soms achteraf redelijk goed, want we natuurlijk niet gek, maar soms sloegen we de plank faliekant mis.

Dat het nu nog zo moeilijk is om aan te tonen dat de Kievit, de Veldleeuwerik, de Graspieper, werkelijk zo in aantal zijn gedaald, hangt zonder twijfel samen met de merendeels conservatieve schattingen die toen werden gemaakt. Om een voorbeeld te noemen: in 1970 werden er voor heel Noord-Holland Noord exclusief Texel 2250-2500 paar Kleine Karekieten geschat, 5 jaar later leverde een totaaltelling in de Wieringermeer alleen al 1500 paar op. En dat kwam echt niet alleen door een explosieve toename.

Ecologische benadering

Vooraf vanaf het begin van de jaren 70 werden veranderingen in en aantasting van het landschap zichtbaar. Steeds meer begon men zich te realiseren dat een landschap als het ware een systeem was, waarin bepaalde groepen planten en dieren samenleefden. Voor dat inzicht ontstond, ontbrak in de vogelstudie de ecologische benadering vrijwel geheel. Vogelstudie ging om soortherkenning. Vogels waren organismen die weliswaar in een bepaalde, specifieke omgeving voorkwamen, maar die nog niet werden herkend als "ecologische indicatoren", peilschalen voor de verloedering of beschadiging van het milieu. Pas toen dat inzicht op grote schaal baanbrak, begon de stroming die zich bezig ging houden met het tellen van vogels, het vaststellen van bepaalde trends, het zoeken naar samenhangen. Wat Noord-Holland betreft mag ik verwijzen naar grote pioniers van die werkwijze, die zich hadden verenigd in de Club van Zuiderzeewaarnemers met onder andere Van Dobben, Op de Coul en Van IJzendoorn. De nieuwe avifauna is een prachtig voorbeeld van die werkwijze.

De koppeling tussen vogelstudie en natuurbescherming is het gevolg geweest van de ingrijpende landschappelijke veranderingen. Thijssse was natuurlijk al een vroege uitzondering, maar sinds de jaren zeventig is er langzamerhand een legioen gegroeid dat in zijn voetsporen is getreden. Vogelstudie werd gekoppeld aan de bescherming van natuurwaarden er ontstonden actiegroepen, zoals de Waddenvereniging, de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer en in Noord-Holland de Milieu Federatie Noord-Holland, die zich bezonnen op strijdmethoden.

In het begin moesten de partijen bij de veel voorkomende geschillen veel leren: bestuurders duldden nauwelijks tegenspraak van niet gekozenen en vertoonden dikwijls spastische reacties; de "Natuur-maffia" had in het begin een wat anarchistische toon, die soms nodig was, soms oplossingen nodeloos vertraagde. Niet zelden had haar aanpak een radikaal karakter. Nu is natuur inmiddels in; ook politiek is het een item van betekenis geworden. Toen was het nog iets in de periferie, een randverschijnsel, het domein van lastige natuurvrienden. De vogelaars speelden daarbij een opvallende rol daar waren een aantal redenen voor. In de eerste plaats waren ze goed georganiseerd. Bovendien waren er veel en ze waren redelijk gespreid over het hele land. Maar wat vooral belangrijk was; dat vogels goede en aansprekende indicatoren vormden. Vogels kent iedereen, je ziet ze overal en bovendien maken ze vaak geluid als je ze niet ziet. Voor bijna alle mensen dragen vogels bij aan de kwaliteit van hun leefomgeving. In velerlei opzicht behoren vogels tot de "aajibare" soorten van het dierenrijk. Bovendien staan ze vaak aan de top van de voedselpyramide en ze zijn daarom belangrijke milieu-indicatoren.

In veel gevallen is de problematiek veranderd gedurende de laatste 20 jaar. Gebleven is de onvoorspelbaarheid van toekomstige dreigingen; denk aan de vrij plotseling toegenomen bollenteelt, de Europese prijspolitiek, waardoor enerzijds agrarische gebieden braak komen te liggen, anderzijds nog sterker zal worden gerationaliseerd.

In de nieuwe avifauna vraagt Wim Ruitenbeek: waar kiezen we voor? Voor vogels van het open landschap, graslandgebieden en moerassen, die het unieke karakter van onze provincie bepalen of doen we dat niet? En wat is het ons waard?

Kunnen we die waarden afzetten tegen de kosten die andere belanghebbenden pretenderen te hebben of hebben. Over 20 jaar bij het verschijnen van de derde provinciale avifauna weten we meer.

Randverschijnselen

Tenslotte wil ik wijzen op veranderingen die zijn opgetreden bij wat ik maar de randverschijnselen van het vogelen zal noemen. Ik neem er zo maar een paar voorbeelden uit, zou gemakkelijk een aantal andere kunnen noemen.

Ik begin met de boeren, van oudsher de bewoners van wat ik nu maar gemakshalve "de natuur" zal noemen. Zij waren tenslotte de behoeders van het landschap zoals het eeuwen heeft bestaan. Er zijn zelfs boeren die dat nog denken. Toen de eerste vogelaars over hun land en erf dwaalden waren ze nieuwsgierig. In het algemeen houden boeren niet van pottenkijkers, maar zeker in het begin, toen landbouw en veeteelt ook nog veel vogelvriendelijker waren, werden de onbekenden nieuwsgierig, maar niet onwelwillend benaderd. Later - en ik moet er aan toevoegen helaas! - werden vogelaars vaker als tegenstanders gezien. Het wantrouwen nam toe. "Wat doet die snoeshaan op mijn erf, wat mag ik morgen nou weer niet?" De belangen-tegenstellingen groeiden en leidden dikwijls tot verhitte discussies. Verheugend is, dat vooral de laatste jaren weer een kentering optreedt: alternatieve en jonge boeren hebben overleg met vogelkundigen en zijn bereid te experimenteren met maaitijden en inscharringsdata.

Honden. De meeste vogelaars hebben niets met honden. Als er ooit nog eens een boekje over de psychologie van de vogelaar geschreven moet worden, dan moet dat eens goed worden uitgezocht. Ik heb slechts een paar verkennende opmerkingen. Vogelaars hebben nooit het alibi van een hond nodig om naar buiten te gaan. Bovendien zijn honden lastig en storend. Niet alleen omdat je ze uit moet laten als je ze zelf hebt, maar vooral ook door de confrontaties in het open veld. Honden begrijpen vogelaars niet, blaffen op de verkeerde momenten. Vroeger, toen vreemdelingen nog indringers waren, waakte bij ieder boerenerf een hofhond, die zich verveelde en zich geen buitenkansje liet ontgaan. Of er lagen kettinghonden die vanuit een hinderlaag ineens tevoorschijn bulderden, net op tijd tegengehouden door een ketting, maar dat wist je nooit van tevoren. Soms waren ze per abuis los. Het groepje vogelaars waarmee ik vroeger op stap ging liet zich daarom altijd vergezellen door iemand die voor de duivel niet bang was. Zijn grootste wapenfeit was dat hij op hoge toon een als woest bekend staande kettinghond met zijn staart tussen de poten zijn hok in dreef, tot verbazing zelfs van de eigenaar. Ik probeerde het later ook: het pakte toen verkeerd uit. Ik weet nog steeds niet wat ik toen fout heb gedaan. Het heeft mijn wantrouwen in honden bevestigd. Overigens is de vervaarlijk grommende hond die je vroeger in het vrije veld al van verre tegemoet kwam, verdwenen. Het snelverkeer is kennelijk toch ergens goed geweest. Vogelaars hebben meestal niets met honden. Met katten echter delen zij een gemeenschappelijke hobby: vogels.

Vogelmensen

Het wordt langzamerhand tijd dat, nu het vogelgedrag zo veel ruime aandacht heeft gekregen, ook het gedrag van de vogelaar nader wordt onderzocht. Bill Oddie heeft een boekje over vogelaars geschreven, Jan Meyerink in Nederland heeft een eerste aanzet gedaan om soorten vogelmensen te onderscheiden. Ik citeer daar tot slot graag het een en ander uit, omdat er alleen maar regionaal over is geschreven. Hij maakt onderscheid tussen de volgende typen; ik vul dat graag aan met eigen ervaringen.

Ornitholoog ben je als je beschikt over een grote kennis van alles wat met vogels te maken heeft en dat ook nog in een breed verband kunt plaatsen. De ornitholoog bestudeert de vogels in de diepte, is wetenschapper die zich ver verheven voelt boven het amateuristisch geklungel van VWG-leden.

De vogelkundige is van oudere leeftijd, iemand die zijn leven lang met belangstelling naar vogels heeft gekeken. Het zijn vriendelijke mensen, vaak voorzien van wandelstok of paraplu. Zij genieten voornamelijk van het observeren van vogels. Zij zijn onberispelijk gekleed, hebben voor ieder type terrein aangepast schoeisel. De kijker wordt in de tas gedragen. De vogelkundige overnacht in hotel of pension.

De vogelliefhebber is de volière-bezitter. Hij zorgt erg goed voor zijn vogels, ze hebben het bij hem beter dan in de natuur. Het is een gunst voor een vogel bij hem te mogen vertoeven.

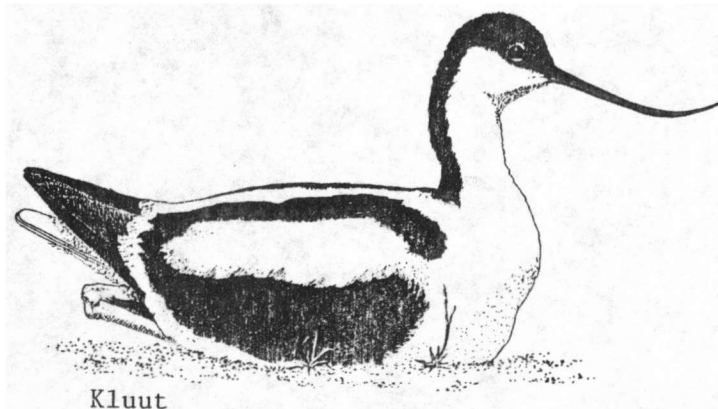
De veldwaarnemer besteedt het grootste deel van zijn tijd aan observatie. In tegenstelling tot vogelaars die wachten tot een vogel voorbij komt, gaat hij er achteraan, bestudeert ze. Meestal zorgen zij voor een ernstige verstoringsgraad. Veel soortenspecialisten kunnen door hun veelvuldige en hardnekkige aanwezigheid in het veld sommige soorten het leven heel zuur maken. Hij gaat liefst gekleed in versleten kleding om zo min mogelijk op te vallen, waardoor hij nogal erg opvalt. Hij draagt de kijker nooit in de tas. Half uit de zak steekt een aantekenboekje en een potlood. Hij gaat meestal volledig gekleed naar bed. Doorgaans zijn het mannelijke exemplaren, meestal juveniele. Hij waakt er altijd zorgvuldig voor niet te laten zien dat hij een vogelgids bij zich heeft. Het is het type dat het meest overhoop ligt met boeren.

Dan hebben we nog de ornithomaan. Terwijl een veldwaarnemer wat aan vogelstudie doet, leeft de ornithomaan voor de lijst. Hij kent er vele: de levenslijst, de Nederlandse lijst, de jaarlijst, de Nederlandse jaarlijst, de vakantie-lijst. Het belang van de vogel telt niet, alleen de lengte van de lijst, dat wil zeggen het aantal soorten dat hij kan "scoren".

Een vogelaar ten slotte is iemand die iets met vogels heeft in algemene zin. Meestal zijn het leken. Je kunt ze gemakkelijk herkennen: als iemand over een "vogelhuisje" spreekt in plaats van een nestkastje of over een verrekijker in plaats van een kijker dan heb je er een te pakken. Zij zoeken meestal geen vogels, maar plaatsen waar een opstootje van vogelaars is ontstaan. Daar mengen zij zich tussen, belangstellend, vol vragen, hopen een graantje mee te pikken. Mensen die nog niet goed weten wat een pikorde is, moeten eens op die plaatsen gaan kijken.

Het is het mooiste als iemand van de ene categorie een ander tegenkomt. Dan kan een gesprek als volgt verlopen: "Hebt U nog wat gezien vandaag?" "Ja, vanzelfsprekend, hoezo?" "Wat dan?" "Nu, kijkt U om U heen, Wintertalingen, Kluten." "Nee, maar dat bedoel ik niet." "Wat bedoelt U dan wel?" "De Breedbekstrandloper bij paal 19.6 of de Orpheusspotvogel langs de Knardijk". "Nee, ik kan U niet helpen, die heb ik niet gezien."

Of tot slot dit waar gebeurde verhaal. Een gerenommeerd vogelaar komt de schuilhut aan de Knardijk binnen, wordt niet als zodanig herkend en zegt in zijn enthousiasme - fout, je hoort in dergelijke gevallen nooit te enthousiast te zijn, dat wijst op lekengedrag - "Ik zag net acht Wespddieven." Enkele lieden kijken om, taxeren hem en gaan zijgend verder met het waarnemen door de gluurgaten. Vooral dat getal "acht" komt hen hoogst onwaarschijnlijk voor. Alleen één man wordt het te veel, misschien twijfelt hij of is hij gewoon jaloers, omdat hij toch rekening houdt met de overigens onwaarschijnlijke mogelijkheid dat de Wespddieven misschien pal over het dak van de hut gevlogen zijn, onzichtbaar voor de kijker. Hij kijkt de gerenommeerde vogelaar kwaad aan en snauwt tegen hem: "Wespen bedoel je zeker", strijkt over zijn jas en gluurt weer verder.

Kluut

Boek "Het Spanderswoud" beschrijft effecten van beheer

In de met een aantrekkelijk omslag gesierde uitgave "Het Spanderswoud" worden onder meer het natuurtechnisch beheer en de relaties van het bos met de omgeving uit de doeken gedaan. Ook zaken als flora en fauna en de effecten van het beheer en de geschiedenis van het bos komen aan bod. Niet alle hoofdstukken zijn voor niet-ingewijden even gemakkelijk leesbaar door de vele details en specialistische feiten. De zwart-wit foto's komen maar voor een deel allemaal goed tot hun recht. De auteurs hebben de neiging soms te snel conclusies te willen trekken op basis van te weinig feitenmateriaal. Dat is jammer, want daardoor lijkt het alsof koste wat kost het positieve effect van het natuurtechnisch beheer in het leukste bos van Nederland, zoals het ergens wordt genoemd, benadrukt moet worden.

Wat ik mis is de aansluiting van tekst en beeld bij de belevingswereld van de wandelaar die door het bos loopt. Herkenbaarheid van het beschrevene vergroot de betrokkenheid.

Aan de vogels wordt behoorlijk wat aandacht besteed. Voor de pluizers onder ons zijn de prooidiertabellen van de Sperwer en de Bosuil interessant.

Natuurlijk ook de populatietrends van de broedvogels. De interpretatie daarvan laat te wensen over. Dat bijv. de toename van de Winterkoning in schril contrast staat met de landelijke trend is onjuist. Het oude populatieniveau van 1984 werd na enkele strenge winters in 1987 weer bereikt! Voortgezette inventarisaties zouden kunnen uitwijzen of de afname van soorten (Grote bonte specht, Tjiftjaf, Boomkruiper, Pimpelmees en Zwartkop) een tijdelijke was.

Een bijlage met de trends van soorten zou de lezer meer inzicht hebben verschaft. De sterke aanvankelijke toename van de Grote bonte specht van 1983 t/m 1986 lijkt mij moeilijk te verklaren als een gevolg van het gevoerde beheer. Hier moet een ander effect een rol hebben gespeeld.

Voor wie zich aan dit soort zaken niet stoort is het een boeiend boek.

Voor al degenen die de ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar met argusogen hebben gadeslagen zullen in dit boek alles van hun geding vinden. Het beheer en de effecten daarvan kunnen zij op de voet volgen.

Dick A. Jonkers.

HET SPANDERSWOUD

door P. van der Linden (eindred.)

Uitgave Vereniging Leefmilieu Het Gooi, de Vechtstreek & Omstreken en Afdeling Milieu van de Gemeente Hilversum. Hilversum.

159 blz., 50 zwart-wit foto's, 17 kaarten, 2 tekeningen. Geboden. (1992).

ISBN 90-74227-05-08

Prijs f 28,50.

Grote Bonte Specht

ONTVANGEN LITERATUUR

Samenstelling: Leny Reddingius

- ARGUS, Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 17 no 2, juli 1992:
Congres verantwoord Faunabeleid - Jachtwet: Spelregels voor de
jachtsport - Roofvogels nog steeds mikpunt van jagers.
- DUTCH BIRDING, Dutch Birding Association, jrg 14 no 3, 1992:
Rare birds in the Netherlands in 1990 - Taxonomic status of yellow-
legged Herring Gulls in eastern Baltic.
- FICEDULA, Twentse VWG, jrg 21 no 2, juli 1992:
De Middelste Bonte Specht op Twickel 1955-1964 - Weidevogelproject
Enschede 1992 - Schaarse en zeldzame vogels in Twente: 1991.
- FITIS, VWG Zuid-Kennemerland, jrg 28 no 2, 1992:
Kiep kiek of kuup kuup? De kruisbekkeninvasie van 1990 in Zuid-
Kennemerland - Rui - Jaarverslag 1991 - De Boomvalk.
- DE GIERZWALUW, VWG Amsterdam, jrg 30 no 1, 1992:
De Visdiefjes rond Amsterdam moeten weer verhuizen.
- DE GRASPIEPER, Samenwerkende VWG's Nrd Holland, jrg 12 no 2, juni 1992:
Honderd maal het Twiske rond: Watervogeltrends 1976-1992 - Lepelaars
van de Oostvaardersplassen en hun Noordhollandse voedselgebieden -
Het voorkomen van de Kuifduiker in Noordholland van oktober 1988 tot
juni 1990 - Pleisterende Roodkeelduikers in Noordholland van augustus
1988 t/m juli 1990.
- DE GRUTTER, Vogelbeschermingswacht Zaanstreek, jrg 16 no 3, juni 1992:
Verslag van de watervogeltellingen in de Zaanstreek in de seizoenen
1988/1989 en 1989/1990 - Wulpen in de Zaanstreek.
- DE KLEINE RATELAAR, IVN, afd. Gooi e.o., jrg 14 no 3, augustus 1992.
- KNIPSELKRANT, Stichting Kritisch Faunabeheer, jrg 17 no 3, juli 1992
- DE KRUISBEK, Vogelwacht Utrecht, jrg 35 no 3, juli 1992:
Vogeltrek op Ridderoord in het najaar 1991 - Vogeltrek langs de
Nederlandse kust.
- LIMOSA, NOU/SOVON/WATERVOGELS, jrg 65 no 2, 1992:
De invloed van de jacht op de omgang van de broedpopulaties van de
Grauwe Gans - De Middelste Zaagbek als broedvogel in het Deltagebied,
Zw-Nederland, 1977-'91 - De Havik als broedvogel in purperreiger-
kolonies: gaat dat samen? - De irruptie van de Zwarte Mees in het
najaar van 1989 in Nederland en NW-Europa - Herkomst van in Nedeland
overwinterende Sneeuwgorzen - Scholekster slachtoffer van de rokende
mens.
- MEERKOET, Natuur- en Milieufederatie Wierhaven, no 2, juni 1992:
Zoogdieren op de Afsluitdijk - Zwarte Sternens-onderzoek 1991.
- MENS EN VOGEL, Kon.Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels,
jrg.30, apr/mei/juni 1992:
Tegenwind op jachtbeurs - Voor de Tortelduiven blijft het oorlog -
Hak niet alles af wat klimt; pleidooi voor onze slingerplanten -
Filatelie: Vogels in België.

NATUUR EN MILIEU, Stichting Natuur en Milieu, jrg 16 no 7/8, juli/aug.1992:
Werkgroep Peel wint kortgeding tegen ontwatering.

Idem, jrg 16 no 9, september 1992:
Dijkverzwaringen voorlopig stopgezet - Adoptieplan zwaluwen - Meer
ruimte voor Vroege Vogels.

NATUUR NABIJ, IVN Afd. Eemland, jrg 20 no 3, juli 1992
Nestbescherming weidevogels Eempolder Soest.

NIEUWS, St.Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer N.H., april 1992, nr 64.

Idem, mei/juni 1992, nr 65/66:
Steeds meer vrijwilligers actief bij veilig stellen van nesten -
Wervershoof zet de toon met ecologisch project - De Kerkuil broedt
weer in de Zaanstreek - Spanderswoud: project verloopt succesvol.

DE STEENLOPER, VWG Den Helder, jrg 10 no 54, juli 1992:
De Kauw: Vogel van het jaar 1991 - Kauwenonderzoek door twee mede-
werkers van SOVON.

DE TRINGIAAN, VWG Schagen, jrg 15 no 4, augustus 1992:
Alledaagse vogels: Tjiftjaf - Broedvogelinventarisatie Zwanewater
1991 - Patrijswaarnemingen in het winterhalfjaar 1991/92.

VANELLUS, Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, jrg 45 no 3, mei/juni '92:
Kieviten in voor- en tegenspoed - Kunstnesten voor Huiszwaluwen (II) -
De Mokkebank: Van HVP naar broedplaats.

Idem, jrg 45 no 4, juli/augustus 1992:
Vogelslachtoffers in de Sep-proefwindcentrale te Oosterbierum (Fr.) -
De vinddatum van het eerste kievitseï in de loop der jaren en in
relatie tot de wintertemperatuur - De nestbeschermer in 1991 - Trek-
bewegingen van de Witte Kwikstaart en gegevens over broed- en over-
winteringsgebieden.

HET VOGELJAAR, Stichting Het Vogeljaar, jrg 40 no 3, juni 1992:
Meer of minder stadsvogels: wat weten wij ervan? - De Oude Maas, laatste
zoetwatergetijdenrivier in Nederland - Veranderingen in de aantallen
geringde zangvogels in Nederland - Het broedseizoen 1991 van de
Purperreiger in Nederland - Inventarisatie van de Huiszwaluw in 1991
in Nederland - Mestinjectie en kievitseieren zoeken.

VOGELS, Vogelbescherming, jrg 12 no 70, juli/augustus 1992:
Visdievenkolonie naar een nieuw terrein lokken met.... dummy's en
bandrecorder - Spaanse steppenvogels worden bedreigd - 'Dutch Birders'
op zoek naar vreemde vogels - De vos jaagt meeuwen het dak op.

ZICHT OP STICHT, Stichtse Milieufederatie en Konsulent Natuur- en Milieu-
educatie, jrg 9 no 3, 1992.

Mantelmeeuwen

VELDWAARNEMINGEN

Waarnemingen Overzicht (1)				
Samengesteld door Willem-Jan Hoeffnagel				
Koereiger	1	1992-06-22	Keverdijkse Polder	S.H.Poelstra e.a.
Purperreiger	1	1992-05-02	Maatpolder, Eemnes	F.H.v.d.Weijer
Purperreiger	4	1992-05-09	Naardermeer (noord van de spoorlijn)	F.H.v.d.Weijer e.a.
Lepelaar	2	1992-06-16	Horstermeer bij Machineweg	A.Vermeule
Casarca	4	1992-08-02	Oostermeent, Blaricum	D.A.Jonkers e.a.
Wintertaling	2	1992-06-08	Eemmeer kust voor Oostermeent, Blaricum	I.van Woersem
Zomertaling	4	1992-04-19	Oostermeent, Blaricum	I.van Woersem
Zomertaling	1	1992-05-02	Noordpolder te Veld, Eemnes	F.H.v.d.Weijer e.a.
Zomertaling	1	1992-06-08	Eemmeer kust, Noordpolder te Veld	I.van Woersem
Brilduiker	14	1992-03-01	Ankeveense Plassen	P.v.d.Poel e.a.
Wespendief	4	1992-05-30	De Stulp	A.Vermeule
Zwarte Wouw	1	1992-04-20	Oud Valkeveen	P.v.d.Poel
Zwarte Wouw	1	1992-05-05	Oostermeent, Blaricum	D.A.Jonkers
Zwarte Wouw	2	1992-05-30	De Stulp	A.Vermeule
Rode Wouw	1	1992-04-04	Telpost Corversbos	A.Vermeule e.a.
Rode Wouw	1	1992-05-30	De Stulp	A.Vermeule
Grauwe Kiekendief	1	1992-05-03	Nieuwe Keverdijkse Polder	D.A.Jonkers e.a.
Roodpootvalk	1	1992-04-04	Corversbos	N.J.Dwars
Roodpootvalk	5	1992-05-30	De Stulp	A.Vermeule
Boomvalk	1	1992-05-30	De Stulp	A.Vermeule
Kwartel	3	1992-05-24	Noordpolder te Veld, Eemnes	I.van Woersem
Waterral	2	1992-04-18	Laarder Wasmeer	D.A.Jonkers e.a.
Kluut	2	1992-03-29	Surfstrand, Blaricum	H.Weenen
Kluut	2	1992-06-08	Eemmeer kust	I.van Woersem
Strandplevier	8	1992-04-24	Hollandse Brug	J.Brandjes
Goudplevier	300	1992-04-20	Vierde Kwadrant, Blaricum	H.Weenen
Goudplevier	22	1992-05-02	Eempolder Maatpolder	D.A.Jonkers
Kemphaan	5	1992-04-19	Vierde Kwadrant, Blaricum	H.Weenen
Kemphaan	1	1992-05-02	Eemnesservaart-west	D.A.Jonkers
Kemphaan	1	1992-05-22	Vierde Kwadrant, Huizen	G.Marmelstein
Kemphaan	62	1992-08-02	Oostermeent, Blaricum	D.A.Jonkers e.a.
Zwarte Ruiter	1	1992-05-02	Maatpolder, Eemnes	F.H.v.d.Weijer e.a.
Groenpootruiter	5	1992-05-02	Noordpolder te Veld, Eemnes	F.H.v.d.Weijer e.a.
Groenpootruiter	1	1992-05-02	Noordpolder te Veld, Eemnes	F.H.v.d.Weijer e.a.
Witgatje	2	1992-04-19	Laarder Wasmeer	B.Dwars e.a.
Visdief	1	1992-05-08	Surfstrand, Huizen	G.Marmelstein
Visdief	2	1992-05-08	Aanloophaven, Huizen	G.Marmelstein
Visdief	3	1992-05-10	Einde pier, Huizen	G.Marmelstein
Visdief	2	1992-05-10	Oude Haven, Huizen	G.Marmelstein
Dwergstern	1	1992-05-05	Eemmond, Eemnes	D.A.Jonkers
Ransuil	1	1992-06-08	Eembrugge	I.van Woersem
Velduil	1	1992-04-05	Westerheide	P.v.d.Poel
Groene Specht	1	1992-05-03	Limieten, Huizen	D.A.Jonkers e.a.
Zwarte Specht	1	1992-04-02	Cronebos	P.v.d.Poel
Zwarte Specht	1	1992-04-12	Hilverbeek/Spanderswoud	P.v.d.Poel e.a.
Zwarte Specht	1	1992-04-19	Omg.Oud Valkeveen	P.v.d.Poel e.a.
Kleine Bonte Specht	1	1992-04-11	Gooilust	D.A.Jonkers
Waterpieper	1	1992-04-11	Corversbos, Hilversum	D.A.Jonkers
Nachtegaal	1	1992-05-17	Dode Hond	F.H.v.d.Weijer

Waarnemingen Overzicht (2)				
Samengesteld door Willem-Jan Hoefnagel				
Beflijster	1	1992-04-19	Westerheide (Aertjesberg)	P.v.d.Poel
Beflijster	1	1992-04-22	Laarder Wasmear	P.v.d.Poel
Beflijster	1	1992-04-24	Naarderbos	W.Weitjens
Sprinkhaanzanger	1	1992-05-05	Magdaleen/Gooimeer Naarden	D.A.Jonkers e.a.
Sprinkhaanzanger	1	1992-05-09	Naardermeer (noord van spoorlijn)	F.H.v.d.Weijer e.a.
Snor	1	1992-05-09	Naardermeer (noord van spoorlijn)	F.H.v.d.Weijer e.a.
Snor	1	1992-05-14	Naardermeer bij Meerkade	Joh.J.Frieswijk
Spotvogel	1	1992-05-03	Naarderbos, Naarden	D.A.Jonkers e.a.
Spotvogel	1	1992-05-28	Molenend	A.Vermeule
Braamsluiper	1	1992-05-04	Gooilandseweg bij "'t Aetsveld", Weesp	F.H.v.d.Weijer
Vuurgoudhaantje	2	1992-03-01	Zwaardermakerstraat, Bussum	J.Brandjes
Vuurgoudhaantje	1	1992-03-02	Siriusstraat, Hilversum	P.van der Poel
Vuurgoudhaantje	1	1992-04-03	Hollandse Rading/Lage Vuursche	P.van der Poel
Vuurgoudhaantje	1	1992-04-05	Bantam	P.van der Poel
Vuurgoudhaantje	1	1992-04-21	Centrum Baarn	I.van Woersem
Grauwe Vliegenvanger	3	1992-05-28	Molenend, Kortenhoef	A.Vermeule
Baardmannetje	1	1992-04-11	Magdaleen Huizen bij strandje	D.A.Jonkers
Glanskop	1	1992-05-03	Spanderswoud ZW Hilversum	D.A.Jonkers
Wielewaal	1	1992-06-21	Gooimeer, NTKC terrein, Huizen	R.Hofmeester

LIJST VAN ADRESSEN DIE U NODIG KUNT HEBBEN

Postadres VWG : VWG Het Gooi e.o., Postbus 1028, 1200 BA Hilversum

Het Dagelijks Bestuur

Voorzitter : R.A.Kole, Torenavalk 22, 3752 SK Bunschoten, tel.03499-82303
Sekretaris : W.J.A.Hoeffnagel, Krekelmeent 72, 1218 ED Hilversum, tel.02159-19356
Penningmeester : L.Mudde, Slauerhoffstraat 6, 1382 RR Weesp, tel. 02940-11683
postrekening nr. 2529179 tnv Penningm.VWG Het Gooi e.o.

Kontaktpersonen-coördinatoren subgroepen

Avifauna : W.J.A.Hoeffnagel, Krekelmeent 72, 1218 ED Hilversum, tel.02159-19356
Eempolders : R.van Veen, Hoflaan 17, 1241 XL Kortenhoef, tel. 035-63642
Nestkasten : D.A.Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA Blaricum, tel.02152-60456
Propaganda : R.v.d.Akker, Gooiergracht 15, 1251 VA Laren, tel.02153-83071
Vogelcursus : A.v.Klaveren-van Oord, Berkenhof 3, 1241 VP Kortenhoef, tel.035-61426
Excursies : J.J.M.van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn, tel.02154-18804
Korhaan : P.Schut, Rietmeent 98, 1218 AZ Hilversum, tel.02159-36811
Natuur-
bescherming : R.Kloosterman, Huizerweg 21j, 1401 GG Bussum, tel.02159-10562
S.N.Dwarshuis, Willibrorduslaan 88, 1216 PC Hilversum, tel.035-216846
Contr.Vogelwet
(A.I.D.) : R.G.Moolenbeek, Mr.J.C.Bührmannlaan 42, 1244 PH Ankeveen
tel.035-62641
Vogelasiel : W.van Ingen-den Oude, J.v.Schimmelstr.6, 1411 VS Naarden,
tel.02159-45658
Consulent Vogelbescherming en Vrije
Vogelreservaten: R.Kloosterman, Huizerweg 21j, 1401 GG Bussum, tel.02159-10562

Inzenden waarnemingskaartjes

L.Mudde, Slauerhoffstraat 6, 1382 RR Weesp

Afhalen waarnemingskaartjes

Ankeveen : R.G.Moolenbeek, Mr.J.C.Bührmannlaan 42, 1244 PH Ankeveen, 035-62641
Bussum/Naarden : L.Reddingius, Gr.W.den Oudelaan 22, 1412 AV Naarden, 02159-42508
Hilversum : W.J.A.Hoeffnagel, Krekelmeent 72, 1218 ED Hilversum, 02159-19356
P.v.d.Poel, Siriusstraat 25, 1223 AL Hilversum, 035-831592
Baarn : J.J.M.van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn, 02154-18804

Voor ongelukken en/of problemen, welke ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep, is de vereniging op geen enkele wijze verantwoordelijk te stellen.

In verband met de afsluiting der boeken door de penningmeester dienen declaraties voor gemaakte onkosten vóór 1 december bij de coördinator van de betreffende subgroep te worden ingediend.

Contributie: Voor leden f 20,--, huisgenoot-leden f 7,50 per jaar,
bij voorkeur te betalen met de van ons ontvangen accept-
girokaart met lidnummer, aan het begin van het kalenderjaar.

Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november van elk kalenderjaar.

" De Korhaan "
Uitgave Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.
Postbus 1028 , 1200 BA Hilversum

port betaald
Hilversum

XH 3016104 G
LECLERCQ J W

VT HOFFSTR 28
1223EE HILVERSUM